

Η ατομική ευθύνη στην εκτέλεση προς ικανοποίηση χρηματικής απαίτησης επί των ενώσεων προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα.

Μια δοκιμασία για τα υποκειμενικά όρια της εκτελεστότητας;

Σταύρος Κουρμπέτης

Ασκούμενος Δικηγόρος

Προοίμιο

Η παρούσα έρευνα θα επιχειρήσει να παρουσιάσει τους νομικούς συλλογισμούς γύρω από το ζήτημα της αστικής αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος της περιουσίας της ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα και ειδικά γύρω από το ζήτημα της ευθύνης των μελών με τη προσωπική τους περιουσία ή της μη ευθύνης για εκτέλεση ένεκα χρηματικής απαίτησης. Θα παρουσιαστούν οι απόψεις στη νομολογία και οι κατά τον γράφοντα, σημαντικότερες απόψεις που έχουν εκφραστεί στη θεωρία.

Ι. Γενική εισαγωγή για τις ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα.

Οι συντάκτες του ΑΚ, κατά τη νομική στοιχειοθέτηση και αποκρυστάλλωση της φύσης του νομικού προσώπου, δεν φαίνεται να έχουν ξεκάθαρα εκφραστεί υπέρ κάποιας από τις διάφορες θεωρίες. Συγκεκριμένα, οι δύο σπουδαιότερες κατ'εμέ θεωρίες είναι αυτή του πλάσματος των Savigny, Puchta και Windscheid¹ και αυτή του βουλευτικού

οργάνου². Βέβαια, η συνδυαστική ανάγνωση των άρθρων 61,70 και 71 ΑΚ οδηγεί στο συμπέρασμα πως η θεωρία του βουλευτικού οργάνου είναι η κρατούσα.

Η κτήση νομικής προσωπικότητας είναι το στοιχείο που δίνει αυτοτέλεια σαν υποκείμενο δικαίου σε ένα ΝΠ και που το ξεχωρίζει από τα μέλη που το συγκροτούν³. Αυτή είναι η αρχή της αυτοτέλει-ας του ΝΠ, που καθιερώνει ο ελληνικός ΑΚ. Η αρχή αυτή σε καμία περίπτωση δεν είναι άκαμπτη⁴.

δικαιοπρακτούν αντ' αυτού τα ΦΠ που δρουν ως αντιπρόσωποι! Αντίστοιχα δεν νοείται ευθύνη του ΝΠ για τις αδικοπραξίες των οργάνων του, εφόσον αντιπροσώπευση είναι δυνατή μόνο για δικαιοπράξεις και όχι για αδικοπραξίες. Αυτή η θεώρηση της ratio του ΝΠ είναι η αρχαιότερη.

² Γνωστή και ως οργανική θεωρία. Κατά αυτή, το ΝΠ είναι ένας ζωντανός οργανισμός, με δική του βούληση που εκφράζεται δια των αποφάσεων/πράξεων των οργάνων του.

³ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Μιχάλης Π. Σταθόπουλος, ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΜΟΣ ΙΑ Έκδοση 2η, Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2016, σ. 870

⁴ Ειδικό θέμα. Περιπτώσεις που η αρχή της αυτοτέλει-ας κάμπτεται μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: α) εχθρική άρση, ήτοι κάμψη του χωρισμού προς όφελος τρίτων. Η άρση προς όφελος των δανειστών δύναται να επέλθει ως προϊόν κατάχρησης της νομικής προσωπικότητας. Και β) άρση χωρισμού προς όφελος των ίδιων των μελών

¹ Κατά αυτή, το ΝΠ είναι πλάσμα δικαίου, κάτι μη πραγματικό αλλά υπαρκτό ως κατασκευάσμα της εκάστοτε έννομης τάξης. Πρακτικά η θεωρία μεταφράζεται ως εξής: Με τη συγκεκριμένη θεώρηση το ΝΠ έχει ικανότητα διαδίκου, ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Αυτές τις ικανότητες της απονέμει η έννομη τάξη, όμως το ΝΠ δεν έχει ικανότητα δικαιοπραξίας αλλά

Κύρια επακόλουθα της κτήσης ΝΠ, εκτός από την αυτοτέλεια σαν υποκείμενο δικαίου και την ανεξάρτητη δράση από τα μέλη του, είναι η ικανότητα δικαίου (αρ 62 ΑΚ), η ικανότητα δικαιοπραξίας/αδικοπραξίας (αρ 70,71 ΑΚ), η ικανότητα διαδίκου (αρ 62 εδ. α ΚΠολΔ) και η ικανότητα παράστασης σε δικαστήριο (αρ 63 παρ.1 εδ β ΚΠολΔ)⁵.

II. Το μόρφωμα της ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα.

Η ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα είναι ένα νομικό μόρφωμα το οποίο δημιουργείται εξ ανάγκης και για όσο δεν πληρούνται οι όροι του άρθρου 61 ΑΚ για τη κτήση της νομικής προσωπικότητας από μια ένωση προσώπων ή ένα σύνολο περιουσιών. Η ύπαρξη της στο νομικό κόσμο εξυπηρετεί τη συναλλακτική πρακτική για την προστασία κατ'εξοχήν των καλόπιστων τρίτων. Χαρακτηριστικά και ως παραδείγματα τέτοιων ενώσεων είναι: α) η ομάδα διαιρεμένων οροφοκτησιών κτιρίου, β) η αφανής εταιρία, γ) οι ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν κάποιο σκοπό, χωρίς να είναι σωματεία, ως προς τη δικονομική αντιμετώπισή τους, ενώ οι ουσιαστικές τους σχέσεις ρυθμίζονται στον Αστικό Κώδικα από το άρθρο 107, δ) τα πολιτικά κόμματα⁶ μέχρι και την έναρξη ισχύος του ν.

του ΝΠ, ειδικά βλ. «Γνώμη Γαζής, Λιακόπουλος, Χιωτέλης στην ΕΕμπΔ, 1992, σ. 659επ.».

⁵ Ιωάννης Κ. Καρακώστας, ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ-ΣΧΟΛΙΑ-ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ Γενικές Αρχές Άρθρα 1-126, Τόμος Πρώτος, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΚΔΟΣΗ 2005, σ. 382-383.

⁶ Εκτός των κεντρικών οργάνων, είναι σύνηθες τα πολιτικά κόμματα να έχουν αποκεντρωμένα όργανα, τα οποία παρουσιάζουν διοικητική, ιεραρχική αυτοτέλεια αλλά να έχουν κοινούς πολιτικούς και ιδεολογικούς σκοπούς με το κεντρικό κόμμα. Αυτές οι ενώσεις συνήθως χαρακτηρίζονται ως επιτροπές, ενώ είναι δυνατή και ύπαρξη διαβάθμισής μεταξύ αυτών άσχετα με το κεντρικό κόμμα, λ.χ. πρωτοβάθμιες-δευτεροβάθμιες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα άρθρα 27- 29 του δημοσιευθέντος Καταστατικού του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος (ΠΑ.ΣΟ.Κ), όπου υπάρχουν πρωτοβάθμιες- Νομαρχιακές Επιτροπές και δευτεροβάθμιες- Περιφερειακές Επιτροπές. Ενώ τα κεντρικά κόμματα, ήδη από το ν.3023/2002, έχουν πλέον ρητά νομική προσωπικότητα, για τα μορφώματα αυτά, τα οποία καταστατικά είναι ανεξάρτητα ιεραρχι-

3023/2002⁷, ε) η συμπλοιοκτησία, στ) η κοινοπραξία κ.α.

III. Ιδιότητα διαδίκου και ικανότητα διαδίκου και ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα.

Η ιδιότητα του διαδίκου είναι ανεξάρτητη από την ουσιαστικού δικαίου επίδικη έννομη σχέση. Διάδικος δεν είναι ο φορέας της ουσιαστικής αξιώσεως, αλλά εκείνος που διατείνεται ότι είναι φορέας της ουσιαστικής αξιώσεως μαζί και με αυτόν καθ' ου κατευθύνεται η σχετική αξίωση⁸. Ενώ όμως η ιδιότητα διαδίκου είναι απαλλαγμένη από ουσιαστικού δικαίου εκτιμήσεις, η ικανότητα του να είναι υποκείμενο της έννομης σχέσης της δίκης καθορίζεται σε άμεσο συσχετισμό προς τις ρυθμίσεις του αστικού δικαίου⁹. Προϋπόθεση κατοχής ικανότητας διαδίκου είναι η ικανότητα δικαίου, δηλαδή να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Άλλη είναι η ιδιότητα και άλλη η ικανότητα διαδίκου!

Ασφαλώς ικανότητα διαδίκου εκ του νόμου απονέμεται στα ΦΠ και στα ΝΠ. Ωστόσο, ρητά ο νομοθέτης προβλέπει την ικανότητα διαδίκου και στη περίπτωση ενώσεων χωρίς νομική προσωπικότητα στο άρθρο 62 εδ. β του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας «Όποιος έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων έχει και την ικανότητα να είναι διάδικος. Ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν κάποιο σκοπό, χωρίς να είναι σωματεία, καθώς και εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, μπορούν να είναι διάδικοι.» Στο πλαίσιο δε της πολιτικής δίκης η ικανότητα διαδίκου απονέμεται μόνο στις ενώσεις προσώπων και όχι στις ενώσεις περιουσίας.

κά και διοικητικά από το κεντρικό κόμμα, υπάρχει κενό νόμου, ανάλογο με αυτό που ίσχυε πριν την εφαρμογή του νόμου για τα κόμματα. Για αυτό και για τις «επιτροπές» αυτές θα πρέπει να δεχθούμε την υπαγωγή στις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα και ειδικά σε αυτές του αρ. 62 εδ'β ΚΠολΔ.

⁷ Κατά το άρθρο 29 «...6. Το πολιτικό κόμμα αποκτά με την ίδρυσή του νομική προσωπικότητα για την εκπλήρωση της συνταγματικής αποστολής του. ...» ν.3023/2002 (ΦΕΚ Α 146 20020625)

⁸ Νικόλαος Νίκας, Εγχειρίδιο ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012, σ. 141-142.

⁹ ΟΛ ΑΠ 27/1987

«Ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν κάποιο σκοπό, χωρίς να είναι σωματεία, καθώς και εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, μπορούν να είναι διάδικοι.»

Σκοπός της ως άνω ρύθμισης είναι προφανέστατα να διευκολυνθεί η άσκηση ενδίκων μέσων υπέρ αυτών ή και κατά αυτών. Οι ενώσεις του αρ. 62 εδ. 'β, όπως λέγονται χαρακτηριστικά, αντιμετωπίζονται από το δικονομικό νομοθέτη σαν να είχαν νομική προσωπικότητα. Παρίστανται¹⁰ στο δικαστήριο με το διαχειριστή του και κατά σταθερή, πάγια νομολογία μνεία των μελών τους στη αγωγή δεν απαιτείται¹¹. Η αναφορά της επωνυμίας της ένωσης, με τρόπο που να μη δημιουργεί σύγχυση για τη ταυτότητά της, μαζί και αναφορά ότι αυτή νόμιμα εκπροσωπείται, αρκούν¹². Το άρθρο 62 εδ 'β ΚΠολΔ έχει αναλυθεί εκτενώς σχετικά με το ζήτημα ποια νομικά μορφώματα εντάσσονται και ποια όχι και αναλόγως δύναται να αποκτούν την ικανότητα του διαδίκου. Η ελληνική νομολογία δέχεται ως ενώσεις του αρ. 62 εδ 'β ενδεικτικά : α) τα υπό ίδρυση σωματεία κατά 83 ΑΚ, β) εταιρείες που δεν έχουν ΝΠ (λ.χ. αστικές εταιρείες 741 ΑΚ), γ) η κοινοπραξία εταιριών, ενώ αντίθετα κατά τη νομολογία δεν εντάσσονται στις ενώσεις του αρ. 62 εδ 'β : α) οι ειδικοί λογαριασμοί που συνιστώνται σε ΣΣΕ ή στο πλαίσιο ασφαλιστικών οργανισμών, β) οι κοινωνίες δικαιώματος, γ) το ασφαλιστικό κεφάλαιο της ΕΑΣ, δ) το ΙΚΥ.

IV. Τα υποκειμενικά όρια της εκτελεστότητας μιας δικαστικής απόφασης.

Οι ενώσεις του αρ. 62 εδ 'β ΚΠολΔ έχουν κατά σταθερή νομολογία και κρατούσα θεωρία, σε βαθμό απόλυτο, την ικανότητα του «δικολογείν». Το στοιχείο αυτό, η ικανότητα διαδίκου, εντάσσει τις ενώσεις αυτές στον αστερισμό των δύο σημαντικότερων αποτελεσμάτων μιας δικαστικής απόφασης, το δεδικασμένο και την εκτελεστότητα¹³. Ο εξοπλισμός μιας δικαστικής απόφασης με εκτελεστότητα¹⁴, παρέχεται πάντα με τη τελεσιδικία αυτής, ενώ

κατόπιν σχετικού αιτήματος στο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη προσωρινή εκτέλεση της οριστικής απόφασης (907 ΚΠολΔ). Άλλοτε υποχρεούται κατά το 910 ΚΠολΔ και άλλοτε δικαιούται κατά το 908.

Τα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου και της εκτελεστότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένα. Σύμφωνα και με το αρ. 325 αριθ. 1 ΚΠολΔ το δεδικασμένο δεσμεύει τους διαδίκους, τα πρόσωπα που καταγράφονται δηλαδή ως ηττημένοι ή νικητές του δικαστικού αγώνα¹⁵. Κατά το αρ. 919 αριθ. 1 ΚΠολΔ η προσαρμογή των υποκειμενικών ορίων της εκτελεστότητας πρέπει να γίνεται προς τα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου¹⁶.

Η επισπευδόμενη εκτέλεση, με εκτελεστό τίτλο εκτελεστή δικαστική απόφαση του αρ 904 παρ. 2 περ'α ή 'β, έχει και τα υποκειμενικά όρια που θέτει ο εκτελεστός τίτλος. Όπως είναι φυσικό επόμενο, ο νικητής που πέτυχε την αναγνώριση ύπαρξης της αξίωσης ουσιαστικού δικαιώματος, έστω και προσωρινά, να επισπεύδει την εκτέλεση της απόφασης. Ο ηττημένος της δικαστικής απόφασης είναι οφειλέτης, εις βάρος του οποίου γίνεται η εκτέλεση και ανάλογα με τη φύση της απαίτησης (χρηματική ή μη) στοιχειοθετείται κάθε φορά και το αντικείμενο της εκτέλεσης.

V. Η ατομική ευθύνη των μελών της ένωσης του αρ. 62 εδ. 'β ΚΠολΔ.

Όπως αποδείξαμε ανωτέρω, η ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, κατά το νόμο αλλά και με πάγια νομολογία και θεωρία, έχει ικανότητα διαδίκου. Αυτό σημαίνει πως μπορεί να εκδοθεί υπέρ ή κατά αυτής δικαστική απόφαση, η οποία στη συνέχεια θα αποτελέσει εκτελεστό τίτλο υπέρ ή κατά αυτής. Ωστόσο, ζήτημα φαίνεται να δημιουργείται στη περίπτωση που η ίδια είναι οφειλέτης για χρηματική απαίτηση και ανακύπτει το ζήτημα της προσωπικής ευθύνης των μελών της

¹⁵ Ο δικονομικός νομοθέτης προσέδωσε σχετική ισχύ στο δεδικασμένο και προέβλεψε εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό.

¹⁶ ΚΕΡΑΜΕΥΣ/ΚΟΝΔΥΛΗΣ/ΝΙΚΑΣ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΠολΔς, Τόμος Ι 1-590, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ/ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ/ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ Π. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ/ ΑΘΗΝΑ 2000, σ.654

¹⁷ Εμμανουήλ Μιχελάκης, ΣχΠολΔ VIII, σ.15

¹⁰ ΕφΘεσσ 961/1983

¹¹ ΑΠ 961/1983

¹² Νικόλαος Νίκας, ό.π., σ. 144

¹³ Νικόλαος Νίκας, ό.π. σ. 144

¹⁴ Κατά το άρθρο 904 παρ. 2 περ. α και 'β ΚΠολΔ

για τα χρέη της. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται με πολλά επιχειρήματα, πως σε περίπτωση ύπαρξης απαίτησης βέβαιης και εκκαθαρισμένης εις βάρος μιας ένωσης του αρ. 62 εδ. β, εκτός της ευθύνης με της ίδιας της ένωσης με την περιουσία της, ευθύνονται και τα μέλη της ένωσης, με την ατομική τους περιουσία.

Κατά το αρ. 951 ΚΠολΔ «1. Η αναγκαστική κατάσχεση για να ικανοποιηθεί χρηματική απαίτηση γίνεται με κατάσχεση περιουσίας εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση ή με αναγκαστική διαχείριση ή με προσωπική κράτηση. Όταν πρόκειται για ένωση προσώπων του άρθρου 62 εδ. β, η αναγκαστική εκτέλεση γίνεται στη κοινή περιουσία τους. ...». Η στο άρθρο κοινή περιουσία αποτελείται από τις εισφορές των μελών της ένωσης και τη δραστηριότητα των μελών αυτής.

Σημαντικό κομμάτι της θεωρίας υποστηρίζει ότι εκτέλεση κατά της ατομικής περιουσίας των μελών της ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα δεν επιτρέπεται. Οι σημαντικότερες απόψεις κατά τη γνώμη μου, έχουν καταγραφεί από τους καθηγητές Καλαβρό, Αντωνόπουλο και Απαλαγάκη.

Ο καθηγητής Κωνσταντίνος Καλαβρός, υποστηρίζει ότι η καθιέρωση της ρύθμισης του 951 παρ 1 εδ. β ΚΠολΔ δεν επιτρέπει σε κάθε περίπτωση την εκτέλεση και κατά της ατομικής περιουσίας των μελών της ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα¹⁸. Εφόσον στην εκδοθείσα απόφαση κατά της ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα αναγράφεται ως υπόχρεη αυτή και μόνον, τότε η απόφαση μπορεί να εκτελείται μόνο κατά της ένωσης. Δηλαδή, όχι αν ο αντίδικος της ένωσης, δεν ενάγει μαζί με την ένωση και τα μέλη της. Η εκτέλεση σε βάρος των μελών αποκλείεται, καθότι παθητικά νομιμοποιούμενη είναι η εταιρεία, η οποία ήταν εναγόμενη στην εκδοθείσα απόφαση. Εφόσον ο εκτελεστός τίτλος βάσει του οποίου επισπεύδεται η διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης, ήτοι η δικαστική απόφαση κατά το αρ 904 παρ 2 ΚΠολΔ, δεν εκδόθηκε μόνο/και κατά των μελών της ένωσης, αλλά μόνο κατά της ένωσης τότε ελλείπει παθητική νομιμοποίηση στο πρόσωπο των μελών και άρα δεν γίνεται εκτέλεση στην ατομική περιουσία αυτών, παρά μόνο στην κοινή περιουσία

της εταιρείας.

Την ως άνω άποψη ενστερνίζεται ο καθηγητής Βασίλειος Αντωνόπουλος. Η δυνατότητα επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης στην ατομική περιουσία εξαρτάται από τον αν στην σχετική δίκη το συγκεκριμένο μέλος άσκησε παρέμβαση ή αν απευθύνθηκε σ' αυτόν προσεπίκληση ή ανακοίνωση δίκης ή αν ήταν διάδικος¹⁹. Δηλαδή, πρέπει να έχουν καταστεί υποκείμενα της κύριας δίκης τα μέλη, ώστε να ευθύνονται προσωπικώς.

Η καθηγήτρια Χαρίκλεια Απαλαγάκη ενστερνίζεται τα παραπάνω επιχειρήματα και προσθέτει²⁰ ακόμα δύο πολύ σοβαρά επιχειρήματα: α) Με αφορμή την εκτελεστότητα των δικαστικών αποφάσεων και των εκτελεστών τίτλων σε βάρος των μελών των λοιπών νομικών προσώπων διαπιστώθηκε πως οι συντάκτες του ΚΠολΔ θέλησαν να ρυθμίσουν μόνο τα ζητήματα εκτελεστότητας κατά των ομόρρυθμων εταίρων με την θέσπιση του αρ 920. Η διάταξη είναι ειδική της γενικής του αρ. 919 ΚΠολΔ. Συνεπώς, μόνο έναντι των ομόρρυθμων εταίρων είναι η επέκταση των υποκειμενικών ορίων της εκτελεστότητας. β) Ειδικά για την επέκταση της εκτελεστότητας σε βάρος των μελών των ενώσεων προσώπων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στην σχετική καταψηφιστική διάταξη της απόφασης, η εκτέλεση στη ατομική τους περιουσία είναι αδύνατη. Το αρ 919 ΚΠολΔ κατά αντιστοιχία με τις διατάξεις των 325επ. διέπει και τις δυο πλευρές νομιμοποίησης στην αναγκαστική εκτέλεση. Στα μέλη της ενώσεως, εφόσον δεν τους αναγνωρίζεται ενεργητική νομιμοποίηση για επίσπευση εκτέλεσης όταν ο εκτελεστός τίτλος εκδόθηκε υπέρ της ένωσης, για τον αυτό λόγο θα πρέπει να αποκλειστεί και η δική τους ατομική παθητική νομιμοποίηση στην διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης, άλλωστε επιπλέον ελλοχεύει ο κίνδυνος συναλλακτικής ανασφάλειας.

Η νομολογία²¹, σε αντίθεση με τα ανωτέρω πορίσματα των καθηγητών, δέχεται ευθύνη των

¹⁹ Βασίλειος Αντωνόπουλος «Ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Ικανότητα να είναι διάδικοι.», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλος 1982 σ. 201-202.

²⁰ Χαρίκλεια Απαλαγάκη, «Δεδικασμένο και εκτελεστότητα στα νομικά πρόσωπα και στα μέλη τους» Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001 σ. 321-324.

²¹ ΕφΑθ 5595/2000 ΕΛΔ 41 2000, σ. 441, ΕφΛαρ 198/2014, ΕφΑΘ 6721/04

¹⁸ Κωνσταντίνος Καλαβρός, άρθρο του, «Διάδικοι χωρίς νομική προσωπικότητα στην πολιτική δίκη», στα Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου 2003 σ. 299-300.

μελών της ένωσης με τη δική τους περιουσία για τα χρέη αυτής. Ως προς την εκτελεστότητα απόφασης εις βάρος ένωσης του αρ. 62, σύμφωνα με το άρθρο 919 ΚΠολΔ, η απόφαση αυτή παράγει και εκτελεστότητα έναντι των μελών της ένωσης. Επομένως, δυνατό είναι να επιβληθεί κατάσχεση επί των ιδανικών μεριδίων των μελών της ένωσης που καταδικάσθηκε επί της κοινής περιουσίας, στα χρέη της ένωσης ως τρίτης, ενώ το κατασχετήριο έγγραφο επιδίδεται στο διαχειριστή της ένωσης ως εκπρόσωπο κάθε μέλους της. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 951 παρ. 1 εδ. β' ΚΠολΔ, όταν πρόκειται για ένωση προσώπων η αναγκαστική εκτέλεση γίνεται στην κοινή περιουσία τους. Κατά την κρατούσα άποψη, η οποία στηρίζεται στην αναλογική εφαρμογή των ρυθμίσεων για την επέκταση των υποκειμενικών ορίων της εκτελεστότητας στα μέλη των νομικών προσώπων (αρ. 329, 919 αρ. 1 ΚΠολΔ), εκτός από την εκτέλεση κατά της κοινής περιουσίας της ενώσεως, μπορεί να γίνει εκτέλεση και κατά της ατομικής περιουσίας των μελών της, αφού κατά το ουσιαστικό δίκαιο αυτά ευθύνονται προσωπικά για τις υποχρεώσεις της ενώσεως (άρθ. 759 ΑΚ) μέχρι το ποσοστό αυτής της ευθύνης τους, έστω και αν τα πρόσωπα αυτά δεν αναφέρονται ονομαστικά στην απόφαση. Πράγματι αφού αναγνωρίζονται περιπτώσεις όπου, παρά την ύπαρξη της νομικής προσωπικότητας, το δίκαιο επιβάλλει παράλληλη δυνατότητα να απευθύνεται η εκτέλεση και στα μέλη νομικών προσώπων (αρ. 329, 919 αρ. 1 και 920 ΚΠολΔ), το ίδιο πρέπει κατ' αναλογία να αναγνωρισθεί και για τα μέλη των ενώσεων προσώπων. Κατά ΑΠ, ενδεικτικά στην υπ' αριθ. 14/2007 απόφαση της Ολομέλειας²² ορίζεται ότι «Η άποψη ότι οι ανωτέρω ενώσεις και εταιρείες είναι μόνο υποκείμενα της διαδικασίας, ενώ υποκείμενα της έννομης σχέσεως της δίκης και της επίδικης έννομης σχέσεως είναι τα κατ' ιδίαν μέλη αυτών, είναι αντίθετη προς το γράμμα και το πνεύμα των ανωτέρω διατάξεων, επιπλέον δε διασπά χωρίς λόγο την καθιερωμένη τυπική έννοια του διαδικού και εισάγει την έννοια του υποκειμένου της διαδικασίας ως έννοιας διάφορης του υποκειμένου της έννομης σχέσεως της δίκης ενώ αυτά, εφόσον ως διαδικασία νοείται το σύνολο των διαδοχικών διαδικαστικών πράξεων δια των οποίων αρχίζει, εξελίσσεται και περατούται η έννομη σχέση της δίκης, δεν μπορεί παρά να ταυτίζονται και, τέλος, καθιερώνει διάκριση μεταξύ κανόνων που ρυθμί-

ζουν την έννομη σχέση της δίκης και κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία, η οποία, όμως, δεν απορρέει από καμία διάταξη του Κ.Πολ.Δ. Περαιτέρω, από τις ίδιες πιο πάνω διατάξεις, σε συνδυασμό με εκείνες των άρθρων 118 και 216 του αυτού Κώδικα, συνάγεται ότι σε περίπτωση ενώσεως προσώπων ή εταιρείας χωρίς νομική προσωπικότητα, για το κύρος του δικογράφου της αγωγής, είτε αυτή ενάγει είτε ενάγεται, αρκεί η μνεία της επωνυμίας της κατά τρόπο που να μη δημιουργείται αμφιβολία ως προς την ταυτότητα αυτής, χωρίς να απαιτείται και να μνημονεύονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που την αποτελούν ούτε το ποσοστό συμμετοχής του καθενός στο επίδικο ουσιαστικό δικαίωμα»

Ο καθηγητής Νίκας²³, ενστερνίζεται την άποψη της νομολογίας. Θεωρεί ως σωστή την κατ' ανάλογη εφαρμογή του αρ. 329 ΚΠολΔ.

VI. Συμπέρασμα

Η στάση της νομολογίας φαίνεται πιο ασφαλής και συστηματικότερη. Η παράθεση του σκοπού του δικονομικού νομοθέτη για το αρ. 920 ΚΠολΔ, στη περίπτωση των ομόρρυθμων εταίρων, παραβλέπει πως οι ενώσεις του 62 εδ' β' ΚΠολΔ δεν είναι κλασικές μορφές εταιριών καθότι ελλείπει από αυτές το στοιχείο της ΝΠ. Για αυτό άλλωστε αυτές είναι ουσιαστικά *ex lege* μια ιδιαίτερη κατηγορία ενώσεων προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Ο δικονομικός νομοθέτης τους έδωσε την ικανότητα δικολογείν, αντιλαμβανόμενος τους κινδύνους του να μην το έκανε για τις συναλλαγές. Οι ενώσεις του αρ. 62 εδ' β' ΚΠολΔ, είναι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, τις οποίες δεν δημιουργήσε ο δικονομικός νομοθέτης και άρα δεν δύναται να αλλάξει δομικά/ουσιαστικά τους στοιχεία, τα οποία προφανώς και ανήκουν στον ουσιαστικό νομοθέτη. Ως ειδικές οντότητες, δεν γίνεται να ενταχθούν στη συγκριτική των αρ. 919 και 920, μιας και οι Ο.Ε. και οι Ε.Ε. είναι αφενός νομικά πρόσωπα, αφετέρου η ρύθμιση για την παράλληλη εις ολόκληρον ευθύνη των ομόρρυθμων υπάρχει και από μεριάς ουσιαστικού δικαίου²⁴.

²³ Νικόλαος Νίκας, ό.π., σ.629

²⁴ Ήδη και από το αρ. 22ΕμπΝ αλλά και με τον ισχύοντα ν.4072/2012 αρ. 249 «1. Ομόρρυθμη είναι η εταιρεία με νομική προσωπικότητα που επιδιώκει εμπορικό σκοπό και για τα χρέη της οποίας ευθύνονται παράλληλα όλοι οι εταίροι απεριόριστα και εις ολόκληρον...»

²² Βλ. και ΟΛΑΠ 22/1998

Από την άλλη, οι ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα στερούνται των νόμιμων τύπων και είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξακριβωθούν στοιχεία τους. Ειδικά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πως πιθανά δεν υπάρχει κάποια υποχρέωση από το νόμο οι ενώσεις αυτές να κρατούν στοιχεία, τουλάχιστον με άμεσο τρόπο δεν υφίσταται τέτοια υποχρέωση, η οποία άλλωστε είναι και ίσως ανεδαφική. Επειδή, όμως αυτά τα μορφώματα συμμετέχουν μέσα στη ζωή κοινωνικά, οικονομικά και συναλλακτικά, πρέπει το γεγονός πως δεν έχουν τις υποχρεώσεις των ΝΠ να μην γίνεται πλεονέκτημα αυτών και βάρος κάποιων άλλων (λ.χ. εργαζόμενων για τους μισθούς).

Ο κανόνας των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου και της εκτελεστότητας σε καμία περίπτωση δεν διαρρηγνύεται από την επίσπευση εκτέλεσης στην ατομική περιουσία των μελών μιας ένωσης και ας μην υπήρξαν εναγόμενοι στην αναγνωριστική της απαίτησης δίκη. Δεν πρέπει να νοσταλγείται πως η αρχή της αυτοτέλειας του ΝΠ από τα ΦΠ που αποτελούν μέλη του, που έχει ως

συνέπεια τη περιουσιακή αυτοτέλεια αυτού, καθιερώνεται για τα ΝΠ και δεν ισχύει για τις ενώσεις προσώπων χωρίς ΝΠ. Επομένως, για αυτές τις ενώσεις δεν υφίσταται περιουσιακή αυτοτέλεια, αλλά όπως καταγράφει και ο ΚΠολΔ «κοινή περιουσία» την οποία και θα διαχειρίζεται ένας διαχειριστής. Οι ενώσεις του 62 εδ 'β ΚΠολΔ έχουν κοινή περιουσία αλλά η ευθύνη των μελών τους με την ατομική περιουσία δεν αναιρείται. Άλλωστε ουσιαστικά κάθε πράξη της ένωσης δεν γίνεται εξ ονόματός της καθαρά, καθότι δεν έχει νομική προσωπικότητα και, κατά την κρατούσα οργανική θεωρία, δεν υφίσταται πραγματικά και νομικά αυτοτελώς. Άρα πράττει προς όφελος και εις βάρος των μελών της, σαν να επιχειρούν οι ίδιοι. Άλλωστε τα μέλη έχουν νομική προσωπικότητα!

Καταλήγοντας, ορθώς η νομολογία αποδέχεται την ευθύνη με την ατομική περιουσία των μελών για τα χρέη μιας ένωσης προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Η ασφάλεια των συναλλαγών επιτάσσει τη λύση αυτή.